

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АКАДЕМИК Т. ТӘЖІБАЕВ атындағы
ЭТНОПЕДАГОГИКА ЖӘНЕ ЭТНОПСИХОЛОГИЯ ОҚУ-ЗЕРТТЕУ ОРТАЛЫҒЫ
ФИЛОСОФИЯ ЖӘНЕ САЯСАТТАНУ ФАКУЛЬТЕТІ
ЖАЛПЫ ЖӘНЕ ҚОЛДАНБАЛЫ ПСИХОЛОГИЯ КАФЕДРАСЫ

АКАДЕМИК Т.Т. ТӘЖІБАЕВТЫҢ ХVІІІ-ОҚУЛАРЫ
ШЕҢБЕРІНДЕГІ «РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ» БАҒДАРЛАМАСЫ
КОНТЕКСІНДЕГІ ҚАЗІРГІ ТАҢДАҒЫ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ
ҒЫЛЫМ МЕН ТӘЖІРІБЕ» атты
республикалық ғылыми-әдістемелік конференцияның
МАТЕРИАЛДАРЫ

Материалы Республиканской научно-методической конференции
"СОВРЕМЕННАЯ ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ НАУКА И
ПРАКТИКА В КОНТЕКСТЕ
ПРОГРАММЫ "РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ"
В РАМКАХ ХVІІІ ТАЖИБАЕВСКИХ ЧТЕНИЙ

Materials of
Republican scientific and methodical conference
"MODERN PSYCHOLOGICAL SCIENCE AND PRACTICE IN THE
CONTEXT OF IMPLEMENTATION OF THE "RUHANI ZHANGYRU"
PROGRAM IN THE FRAMEWORK OF THE XVIII TAZHIBAEV
READINGS

Алматы
«Қазақ университеті»
2018

Викторина тапсырмалар бірлесіп орындалмайды қатал түрде жеке өзіңіз қолданылады.

Қазақстанда өтіп жатқан өзгерістер білім саласына да әсер етуде, ең негізгі өзгеріс адамға деген қызығушылықтың артуы. Білімнің дамуының мемлекеттік бағдарламасындағы маңызды сұрақтардың бірі білім, ЖОО инновациялық моделін қалыптастыру, нарық сұраныстарына сәйкес келетін міндеттерді шешу механизмдерінің бірі Қазақстандық білімдердің әлемдік білімдерге интеграциялануы. Біз өзіміздің күш жігерімізді нақтылы серпінді инновацияларға бағыттауымыз. ҚазҰУ ғалымдары қызмет жасаймыз.

Бердібаева С.Қ., Беркінбай Р.М., Тұрысбек Қ.Б., Мәліс А.А.
(Алматы қ., әл-Фараби атындағы ҚазҰУ)

СТУДЕНТТЕРДІҢ ӘЛЕУМЕТТІК ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ АДАПТАЦИЯСЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Оқу орнына түсу – тұлға қалыптасуындағы маңызды қадамдардың бірі. Бұл қадамды оқу орнында өзінің өмірінің басым бөлігін қамтитын қызметті, кәсіби саласын таңдап алумен бірге өзіндік дамуына қажет. Жоғарғы оқу орнына келгенде бірінші курс студентінде белгілі бір өзіндік даму бағыт-бағдары, өз ережелері болғанымен, жаңа ортаға түскеннен соң, олар өзгеріске ұшырайды. Жаңа әлеуметтік орта, жаңа ұжым, жаңа талаптар, ата-анадан бөлектік, жаңа қиындықтар, қаражатты бақылауда ұстаудағы қиындықтар, коммуникативті кедергілер оқу орнында өте мәселелер психологиялық проблемаларға әкеліп, студенттің оқу үлгеріміне, оқу үлгеріміне студенттер және оқытушылармен қарым-қатынасына кері әсерін тигізеді.

Бірінші курс студент тұлғасының дамуы мен қалыптасуында маңызды рөл ойнайды. Адаптация барысында студенттің мінез-құлық жүйесіне дұрыс бағыт-бағдар беру маңызды. Адаптация барысында елеулі оқиға – студенттік ұжымның әлеуметтік-психологиялық қалыптасуы жүреді. Оқу үрдісі бойы студент бейімделумен болатынына қарамастан, тек оқу үрдісінде ғана студент бойында өзіндік бақылау, жауапкершілік және жинақылық сынды қасиеттер бастайды. Көптеген зерттеулер нәтижелері бойынша бірінші курстағы студенттер психологиялық тұрғыдан әлсіз келетіні дәлелденген. Сондықтан білім алудың бірінші курс студенттеріне оқытушылар мен ата-аналар барынша көмек беруге тырысуы

студентте оқу барысында түрлі қызмет саласына қатысты оқу іс-әрекеті жүріп отыруына оқу орнында адаптация үздіксіз үрдіс болып табылады. Бірқатар зерттеушілердің ойынша, адаптация үрдісінің тиімділігіне мақсатқа бағытталған педагогикалық басқару маңызды рөлді ойнайды. С.Н.Резьёвананың ойынша, ЖОО-ның білім беру жүйесі толықтай студенттің бейімделуіне ықпал етеді. Автордың бұл жағдайда адаптивті жағдайдың болып жатқан іс-әрекет оқу орнында болуымен тікелей байланысты деген тұжырымымен келісуге болады. Егер бұл жағдайды қарастырсақ, мұнда: студент мақсаттарының жаңалығын, оның әлеуметтік жаңалығын, қызмет саласының жаңалығын және өзге ауылдық аймақтардан келген студенттердің қалыптасуындағы әлеуметтік орта жаңалығын бейімделу ортасы ретінде түсіндіріп, студенттің психологиялық адаптациясын жеке жағдайларда бөліп түсіндіріледі [3].

Адаптацияға әсер ететін факторлардың төрт тобын бөліп көрсетеді:

1. Бірінші курс студентінің ЖОО-дағы оқу іс-әрекетіне дайындығын анықтайтын факторлар
2. Студент адаптациясының индивидуалды ерекшеліктерін құрайтын әлеуметтік ер жету деңгейі
3. Студенттердің дамуының индивидуалды-тұлғалық ерекшеліктері.

4. Студент үрдісінде маңызды рөл алатын куратор жұмысы, студенттің сабақ үлгерімінен тыс қалатын педагогикалық және психологиялық мониторинг сынды студентке жеке жеке көмек беру ететін үрдістер.

- Студенттердің тұрғылықты мекенінің жайлылығын анықтайтын және топаралық қарым-қатынас сәттілігін анықтайтын факторлар, оқу барысындағы санитарлық-гигиеналық жағдайлардың сақталуы мен білім беру үрдісінің құрылымы сынды мәселелер

Әсіресе алғашқы үш фактор есебінде педагогтар студентке қажетті деңгейде демеу көрсетіп, алғашқы кезеңде аса талапшыл болмай, кез-келген жағдайда қолдауға тырысса, бұл өз кезегінде студенттің жаңа ортаға, ЖОО-ға жеңіл бейімделуіне өз септігін тигізеді. Сонымен қоса, төртінші факторды құрайтын әлеуметтік орта мен сыртқы жағдай студент тұлғасының жаңа ортаға бейімделуіне елеулі рөл атқарады [4].

Бүгінгі таңда ғылыми әртүрлі зерттеулерде адаптация түсінігі студенттердің дайындығын жоғарылату әдістемесі қарастырылады. Студенттердің бейімделуі білім берудің фундаменталды сұрақтарының біріне жатады. Яғни, бәсекеге қабілетті мамандарды дайындау жеке тұлғаның дамуы, мамандануы, студенттердің әлеуметтенуі болып есептеледі. Жоғары оқу орнына студенттердің бейімделуінің сәтті болуынан студенттің мамандануы жақсы қалыптасады және қоғамдық ортада дамуы жүзеге асады.

Адаптация мәселесі психология және педагогика ғылымдарының ежелгі тарихынан келе жатқан мәселесі болғанымен де өзінің өзектілігін қазіргі күнге дейін жоғалтпай келе жатыр. Кез келген қоғамдық жағдайдың ерекшелігі халықтың көшіп-қонуымен сипатталады. Яғни жаңа ортаға қоныстанған жеке тұлғаның бейімделуі әрқашан да өзекті мәселе болып табылады.

Қалалық және ауылдық қоғамның арасындағы ерекшеліктер әрқашан байқалады. Демек, ауылдан қалаға келген студент жаңа ортаға келгенде бөтен қаланың өзіндік ережелерімен, құндылықтарымен, талаптарымен танысып, жаңа қоғаммен қарым-қатынасқа түсу олардың көз-қарасына, дүниетанымына бейімделуіне әсер етеді. Және де ауылдан қалаға оқуға келген студенттердің бірінші курста психологиялық өзгерістер байқалады. Адаптация кезеңінде жаңа қоғам олардың жүйке-жүйесіне, мінез-құлқына әсерін тигізеді. Сондықтан да мұндай жағдайда студент бірінші курсқа келгенде жаңа ортада жаңа ақпараттарды қабылдауы мен қоғаммен қарым-қатынасқа түсуі төмен көрсеткішті көрсетуі мүмкін.

Студенттің білімді меңгеруі мен білім алуға деген қызығушылығы және оның үлгерімінің жоғары дәрежеде болуына оның жаңа қоғамдық ортадағы студенттермен, оқытушылармен, жоғары оқу орнының әкімшілігімен өзара қарым-қатынасының жақсы болуы үлкен әсер етеді. Сондықтан профессор-оқытушылар құрамының студенттермен жұмыс жасау жағдайы олардың бейімделуіне үлкен әсерін тигізеді.

В.В. Лагереv ЖОО-дағы адаптацияны қарастыра отырып, оны келесі процессуалдық құраушы бөліктерге бөлді: әлеуметтік-психологиялық, іс-әрекеттік, психологиялық [5].

В.Г. Крысько сөздігінде адаптация терминіне келесідей түсініктеме беріледі – бұл дегеніміз тірі организмдер мен қоршаған орта арасындағы өзара қарым-қатынас нәтижесінде аталған тірі организмдердің оптималды өмірге бейімделуіне әкелетін құбылыс. [6]. Бұл сұрақты кеңес психологиясында Л.С. Выготский, С.Л. Рубинштейн, А.Н. Леонтьев, Б.Ф. Ломов, К.К. Платонов сынды ғалымдар қарастырған. Адаптация түсінігінің мән-мағынасы мен оның тұлға дамуына әсеріне қатысты ашылуларға С.Л. Рубинштейн мен Б.Г. Ананьев үлкен септіктерін тигізді. Л.С.Выготскийдің іс-әрекет концепциясы аталған мәселені жаңа деңгейге көтерді. Выготский баланың дамуына оның қоршаған ортасы айтарлықтай үлкен әсер тигізеді деген болжамды ұсынды [7]. Шетел психологиясында адаптация мәселесімен З.Фрейд, Э.Эриксон, А.Адлер, А.Маслоу, К.Роджерс сынды ғалымдар айналысты.

Әлеуметтік-психологиялық адаптация тұлға мен қоршаған орта өзара әрекеттесуі нәтижесінде топ пен тұлға құндылықтары мен мақсаттарының оптималды арақатынасына әкелуінің нәтижесі мен үрдісі ретінде қарастырылады. Оқудың алғашқы кезеңінде студентте бірінші кезекте бойында өзі жеке оқу жұмыстарын атқару дағдыларының болмауынан, жеке дара өзінше өмір сүре алатын тұлға ретінде қалыптаспағандығынан үлкен қиындықтар тудырады. Бұл қиындықтарды жеңу үшін студентке біраз уақыт қажет етіледі [8]. Психологиялық адаптация тұлғаның әлеуметтік жүйелерге, әлеуметтік-психологиялық және кәсіптік-қызметтік қатынастарға психологиялық қатыстығымен түсіндіріледі. Психологиялық адаптацияда тұлғаның өмір аясы мен қызмет аясы едәуір үлкен рөл ойнайтынына орай, психологиялық адаптацияның келесі түрлері ажыратылады:

- Тұлғаның әлеуметтік және психологиялық адаптациясы
- Тұлғаның әлеуметтік-психологиялық адаптациясы
- Тұлғаның кәсіптік-қызметтік аясының психологиялық адаптациясы
- Тұлғаның экологиялық-психологиялық адаптациясы.

Тұлғаның адаптация деңгейі өз кезегінде ішкі, сыртқы және аралас болып үшке бөлінеді. Ішкі адаптацияда тұлға өз тіршілік әрекетіне орай өзін бейімдейді. Органың өзгеруі толықтай мазмұнды өз кезегінде жиынтықты адаптацияға әкелетін өзгерістерді енгізеді. Сыртқы адаптация ішкі бағдарланудың жоқ болуымен ерекшеленеді [9]. Адаптацияның сәтті өтуі студент үшін өте маңызды болып табылады. Адаптация сәтсіз өткен жағдайда, яғни дезадаптацияда ішкі психикалық үрдістер мен тұлға мінез-құлығының өзгеруімен байланысты қиындықтар мен жағымсыз сезімдерге алып келеді. Дезадаптация жағдайы тек эмоционалды басылу ғана емес, сонымен қатар тұлғаның конфликтты не аутоагрессивті мінез-құлыққа алып келуі мүмкін жағдайға алып келіп, алдын-алу мүмкін емес салдарға дейін жеткізуі мүмкін. Сондықтан, мұндай жағдай орын алмауы үшін студенттің әлеуметтік-психологиялық адаптациясына педагог мамандар, ата-аналар жауапкершілікпен қарауы тиіс.

Қорыта келгенде, студенттің әлеуметтік-психологиялық адаптациясы күрделі және тұлға қалыптасуы мен дамуында маңызды рөл ойнайтын құбылыс. Сондықтан аталған мәселе бүгінгі қоғамда өзекті болып табылады.

Әдебиеттер:

1. Ананьев, Б.Г. Человек как предмет познания / Б.Г. Ананьев / гл. ред. В.В. Усманов. - 3-е изд. - СПб.: Питер, 2001. - 288 с.
2. Дерябина М.А., Попов В.Д., Фомина М.В. Адаптация к условиям обучения в вузе студентов первого курса путем привлечения к волонтерской деятельности на спортивных мероприятиях // Международное научное периодическое издание по итогам Международной научно-практической конференции "Новая наука: опыт, традиции, инновации", Ч.1, Стерлитамак, 2015. <http://elibrary.ru/download/74396035.pdf>
3. Репьева Н.Г. Проблема адаптации студентов первого курса к обучению в вузе [Электронный ресурс] / Н.Г. Репьева. <http://elib.altstu.ru/elib/disser/conferenc/2010/02/pdf/275repyeva.pdf>
4. Хицкая В.Ю. Учет когнитивных стилей как средство адаптации студентов первого курса к обучению в вузе: монография. - Иркутск: Иркут. ун-т, 2008. -128 с.
5. Лагерева, В.В. Содержание процесса адаптации первокурсников к условиям обучения в вузе / В.В. Лагерева // Материалы науч.-метод. конф. - Брянск, 1990.
6. Крысько В. Словарь-справочник по социальной психологии. СПб.: Питер, 2003.
7. Жуина Д.В., Королева Н.П. Особенности психологической адаптации к условиям обучения в вузе студентов-первокурсников // электронный сборник научно-методических материалов III Всероссийской с международным участием конференции «Актуальные проблемы и перспективы развития современной психологии» с элементами молодежной научной школы «Школа конкурентоспособного специалиста», 14-15 ноября 2013 г. <http://elibrary.ru/defaultx.asp>.
8. Выготский Л.С. Детская психология. Собр. соч. Т. IV. М., 1984
9. Леонтьев, А.Н. Потребности, мотивы, эмоции / Леонтьев А.Н. - М., 1971.

Болтаева А.М.

(Қазақстан Республикасы, Алматы қ.,
әл-Фараби ат. Қазақ Ұлттық Университеті)

ЖОҒАРЫ КӘСІБИ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСİNДЕГІ ОҚЫТУШЫ ТҰЛҒАСЫНЫҢ РОЛІ МЕН КӘСІБИ МАҢЫЗДЫ САПАЛАРЫ

Елбасы Н.Ә. Назарбаев 2018 жылғы 10 қаңтарда жарияланған «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» атты Қазақстан халқына кезекті Жолдауында «Елдем Төртінші өнеркәсіптік революция дәуіріне, технологиялық, экономикалық және әлеуметтік сапалардағы терең және қарқынды өзгерістер кезеңіне қадам басып келеді. Жаңа технологиялық қалып біздің қалай жұмыс істейтінімізді, азаматтық құқықтарымызды қалай іске асыратынымызды, балаларымызды қалай тәрбиелейтінімізді түбегейлі өзгертуде» деп атап өтті [1].

Аталмыш жолдаудың алға қойған 10 міндетінің жетінші - адами капитал – жаңғыру негізінде қалпы еліміздегі білім берудің жаңа сапасын жақсарту мақсатында барлық жастағы азаматтарды қамтитын білім беру ісінде өзіміздің озық жүйемізді құруды жеделдету қажеттілігі, сондай-ақ, білім беру бағдарламаларының негізгі басымдығы өзгерістерге үнемі бейім болу және жаңа білімді меңгеру қабілетін дамыту болуы тиіс екендігіне айрықша мән берілгендігін көреміз.

Жолдаудың жоғары оқу орны оқытушылары үшін жағымды жаңалығы - педагогтарды оқыту және олардың біліктілігін арттыру жолдарын қайта қарау және еліміздің университеттеріндегі педагогикалық кафедралар мен факультеттерді дамыту қажеттілігінің мемлекеттік даму міндеттерінің біріне айналуы. Сондай-ақ еліміздегі білім беру жүйесінің сапасы мен тиімділік бәсекелестігін дамыту мақсатында қолға алынып отырған орта мектеп пен колледждер, жоғары оқу орындары үздік оқытушыларының видеосабақтары мен видеолекцияларын интернетте

МАЗМУНЫ

1 секция. Т.Тәжібаев идеялары және «РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ» ұлтты рухани жандандыру бағдарламасы идеяларының контекстіндегі қазіргі таңдағы психологиялық-педагогикалық ой

Акажанова А.Т. ШОҚАН ШЫҢҒЫСҰЛЫ УӘЛИХАНОВТЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЖӘНЕ ЭТНОПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҒЫЛЫМИ ОЙ-ПІКІРЛЕРІ ЖӘНЕ ЗЕРТТЕУЛЕРІ	3
Байманова Л.С., Фахруденова И.Б. АҚМОЛА ОБЛЫСЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҢ «РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ» БАҒДАРЛАМАСЫН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ МАҚСАТЫНДА ЖАСАЛҒАН ЖҰМЫСТАР ТУРАЛЫ	5
Киршибаева Б.А., Абильдасва К.Ж. «МӘҢГІЛІК ЕЛ» ЖАЛПЫҰЛТТЫҚ ИДЕЯСЫНЫҢ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ НЕГІЗІНДЕ СТУДЕНТТЕРДІ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІККЕ ТӘРБИЕЛЕУ ЖОЛДАРЫ	8
Курманбекова А.С., Молдакасов Р.Б., Сураншиева А.С. МЫСЛИ О СОЦИАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЯХ В ТРУДАХ КАЗАХСКИХ ПРОСВЕТИТЕЛЕЙ	10
Логонова Н.А. ПЕТЕРБУРГСКАЯ ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ ШКОЛА КАК ПРЕДМЕТ ИЗУЧЕНИЯ	14
Масимгазиева А.Д., Сейітнұр Ж.С. CONTRIBUTION OF S.M ZHKUPOV IN THE DOMETIC PSYCHOLOGY, ESPECIALLY JOINT - DIALOGIC COGNITIVE ACTIVITY	15
2 секция. Психологиялық және педагогикалық білім берудің өзекті сұрақтары	
Абылова Г.Қ., Рахатқызы С., Нукунова Г.А. БАСТАУЫШ МЕКТЕПТЕ ОҚЫТУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ	17
Аймағанбетова О.Х., Сағнаева Т.Ж., Файзуллина А.К., Баймолдина Л.О. ИЗ ОПЫТА СОЗДАНИЯ СОВРЕМЕННОЙ МОДЕЛИ ПРОФЕССИОНАЛИЗМА ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ	19
Аймухамбетов Т.Т. МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ РЕЛИГИОВЕДЕНИЯ В КАЧЕСТВЕ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ДИСЦИПЛИНЫ: НА ОСНОВЕ ОПЫТА В ЕНУ ИМЕНИ Л.Н. ГУМИЛЕВА	23
Актанбардиев А.Н. ӘЛЕУМЕТТІК ПЕДАГОГТЫҢ ТОЛЫҚ ЕМЕС ОТБАСЫНДАҒЫ ОҚУШЫЛАРМЕН ЖҰМЫСЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	25
Андреева Е.Н., Айтуарова А.М., Фазылбеков И.Ш., Болат Г.Б. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ПРОСВЕЩЕНИЕ ПЕДАГОГОВ ДОШКОЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ	28
Апсат С.С., Қуаныш Л.С. АУТОДЕСТРУКТИВТІ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚТЫҢ ЖЕТКІНШЕКТЕРДЕ КӨРІНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	30
Асылбекова Д.Ж., Мұхаметқалиева А.С. ЖОҒАРЫ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА КӘСІБИ БАҒДАР БЕРУДІҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ	33
Бердібаева С.Қ., Байжұманова Б.Ш. Бәйімбетова Р.Б., Беркімбаев Р.М. ШЕТ ЕЛДЕ ПСИХОЛОГИЯНЫ ДАМЫТУДЫҢ ӨЗІНДІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	36
Бердібаева С.Қ., Беркімбаев Р.М., Тұрысбек Қ.Б., Мәліс А.А. СТУДЕНТТЕРДІҢ ӘЛЕУМЕТТІК ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ АДАПТАЦИЯСЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	39
Болтаева А.М. ЖОҒАРЫ КӘСІБИ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ОҚЫТУШЫ ТҮЛҒАСЫНЫҢ РОЛІ МЕН КӘСІБИ МАҢЫЗДЫ САПАЛАРЫ	41
Далдирбаев М. АНАЛИЗ РЕЗУЛЬТАТОВ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ИССЛЕДОВАНИЯ СОЦИАЛЬНО- ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ ОСОБЕННОСТЕЙ ПОЛИТИЧЕСКОГО МИРОВОЗРЕНИЯ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ	44
Жақыпбек А.М. ҒАЛАМТОРДЫҢ ЖАСТАР ПСИХОЛОГИЯСЫНА ӘСЕРІНІҢ СЕБЕПТЕРІН АНЫҚТАУ ЖӘНЕ ОНЫ ШЕШУДІҢ КЕЙБІР ЖОЛДАРЫ	47
Zhumayeva G.A., Orazgaliyeva B.O. ACTUAL PROBLEMS OF MODERN PEDAGOGICS	50